

تور کلر ده یاغیش و یاغمور یاغدیر ما دبلیری

یازار و توپلایان: علی برازنده (تورک)

E-mail: turkbaris2003@yahoo.com

تورک اینسانین بوتون یاشام آلانینا ایز سالان اینانجلاری و ایچدن دوغایا و دوغالیقا ساری اولدوقی اوچون بیر چوخ فولکلور ساحه سی یارلتمیش کی بو آرادا، دوغال آفتلرله چالیب اونلاری آرادان آپارماق اوچون یارادیلان اینانجلار بو ساحده یئر آلمیش.

بیر چوخ اینسان کیمی تور کلرینده یاشاملاری اکینجک و اکینجیلیکدن اولدوقوندان اوتوری یاغیشا و یاغمورا چوخ باغلی اولدوقلارینا گوره بو ساحده گنیش بیر فولکلور آلانی یاردامیشلار؛ یازین اورتا و سونلارینا یاخینلاشدیقجا و اکینجکلرین سواحتیاجی چوخالیب و بیر چوخ یئرده سوسوزلوقدان یانیب؛ قورولان چاغلار اینسانلار ناچار قالاراق بیر سیرا عرف و عادت وباطیل اینانیشلارا ال آتماقدان سونرا بیر چاره سی قالمايان زمان بو ایشلرله احتیاجلارینی یئتمک ایسمیشلر.

تور کلرین یارادجیلیقلاری بیر چوخ ساحده اونجی اولدوقلاری کیمی یاغیش یاغدیر ما و یاغمور ایستمک ایشلریده دئمک چوخ اسکی بیر تاریخه دایانماقدادیر ائله کی دئمک اولار تور کلر بو آلاندا باشقا اولسلار آراسیندا اوزمان سایلماقدیمیشلر و بیر چوخ میلت یاغیش یاغدیر ماق اوچون تور کلردن یاردیم آلامیشلار. چوخ اسکی دوملره دایانان "یادا" و "جیدا داشی" دبی بو قانیتلاردان بیر یسی سایلیر.

بو اینانیشلار باطیل اولان؛ حقللی اولمایان اینانجلار شکلینده، و عرف و عادت اولسالاردا بیر قیسمی دوغری و گرچک و دینی امر و حکملرینده یئری گورنمکده دیر. قوراقلیق ایللری و یاغیش یاغمایان ایللر گورولن ایشلری بیر چوخ تورک و باشقا تورکلره یاخین اولان میلترده گورونن ایشلر، آزاجیق فرقلی اولموش اولیالاردا هامیسینین آماجی بیرسایلیر. بو اینانجلارین بنزریکلری و اوخشایشلاری بونی گوستریر کی یاپیلان ایشلر هامیسی بیر بنزرقاینقادان آلنمیشدیر.

یادا داش دبی

یادا داشی افسانه لره گوره تورکلرین الینده اولان قوتسال بیر داشمیش کی تازی طرفیندن تورکلره یاغیش؛ قار؛ بوران یاغدیрмаق و فیرتینا و یئل استیرمک اوچون هدیه اولنموشدور. بو داش افسانه لره گوره تورکلرین اولو بابالاری "یافیت" نوح اولادینا وئرلمیشدیر کی سونرالار اودا تورکلره آرماغان ائدمیش. یدده داشی تورکلر آراسیندا بیر میتولوژیک بیر موتیو سایلیر کی سونرالار بو میت تورکلر و باشقا اولوسلار آراسیندا بیر اینانجادونوشموشدور. بو گلنک حتی ایسلام دونملرینه قدر سورمکدیدی و بیر چوخ تاریخی قاینقادا دا یادا داشیله ایلگیلی اولایلار گورنور.

تورکلرین بیر چوخ قومی انگمنلیک و مدنیترینین آلتینا آلدیقاری تاریخ بویی سورمکده اولدوقی اوچون تورکلرین الینده بولونان بو یادا داشلارینا باغلادیقی دا دیلمکده دیر. بو داشلار تورکلرین دینی و دین آداملارینین الینده اولوب ایستدیگری زمان یاغیش یادا قار یاغدیرا بیلر میشلر.

یادا داشنین دا داستانلاردا آماجینا باخیلدیقیندا ایلگینج گورنن بودور کی بوداش تورکلرین قوراق بیر اولکده یاشادیقاری اوچون بو اوزلیک اونلارا

وئریلمیش. داستانلاردا بئله گلیب کی تورکلرین اولو بابالاری "یافیت نوح اوغلی" اوندان کی آتاسی اونی تورکستان اولکسینه گوندردی یافیت آتاسینا بئله دئدی کی: "من بو قوراق اولکده نه ایش گوره بیلیم؟" نوح پیغمبر ده اوستونده "ایسم اعظم" اولان یادا داشینی وئریک تانرینین یاغیش یاغدیرماق اوچون وئردیگینی سویلدی. روایتلره گوره یادا داشلاری سونرالار "اوغوز تورکلرینه" کئچمیش و اونلارلا باشقا تورکلرین آراسیندا بوداشا صاحب اولماق اوچون مجادیله باشلامیش. تورک بویلاریندا یادا داشیله یاغیش ایستگینده بلونان بیر چوخاولوسدا تاریخلرینده بو داشلاردا ن آد آپارمیشلار کی بو نلارین آراسیندا چین؛ ایران؛ ایسلامی قاینقلاردا و مسیحی یازیلاریندا ایزینی گورمک اولار .

دئمک اولار بوتون اولوسلارین یاغیش یاغدیرماق اینانجلاری تورکلرله بیر تورلی باغلیلیقی واردی. یادا داشی — تورکلر آراسیندا "یادا" (yada)؛ جیدا (cida)؛ "یاد" (yad) "یات" (yat) آدا (ada) ساتا (sata) سای (say) یا تا (yata) ژای تاش (jay taş) داشی ایله آدلانیر.

ماحمود کاشغارلی دیوان الغات تورک کیتابیندا دا یادا داشلاریندا گنیش بیر شکیلده سوز آجیب اونلاری اوز گوزیله گوردوگونی آچیخلامیش، اونون دئدیگینه گوره بیر بویوک یانغینی تورکلر یازین اور تاسیندا قاریاغدیراراق سوندوردوگونی گوروب "یت" و یاتاچیلیقدان "بحث ائدمیش. بویوک تورک شاعیری علی شیر نوایی بیر شعرینده ده یادا داشینی تعریف ائدی:

"یادا تاشقا کان تیقچ یاغین یاغانداک، ائی ساقی!

یاغار یاغمورداک عشقین چون بولور سراب آلوده"

تورکلرین ایسلام گیریشلریندن سونرا دا تورکلرین یاغیش یاغدیрмаق ایتسکلری بیر
ایسلامی اوز توتاراق ایسلامی و تورکلرین قاتقیلاریله بیر تورک گلنگینه
دونوشموشدور. بو گلنکرین بیر چوخی بوگونجان سورمکده اولوب ایندی ده بو عنعنه
نین ایزلرینی تورکلر ایچینده گورمک مومکوندور.

آذربایجان خالقنین آرالاریندا بو داشلاردان یادیکار حلدده سایالار و نغمه لر گورمک
اولار، اورنک:

Ada ,ada ,ada, hey
Yada, yada, yada, hey
Adam adami tutdi
Yadam yadami tutdi
Yadam gür hüya düşdi
Yadam gür suya düşdi
Yadam gara daş oldi
Yadam yaman yaş oldi
Ada,ada,ada,hey
Yada,yada,yada,hey
Yadam yadami tutdi
Yadam geldi daş oldi
Adam geldi yaş oldi

باشقا بیر اورنک:

Yadam yadama geldi
Yadam adama geldi
Yadam geldise l oldi
Yadam geldi yel oldi
Yadam her yere başdi
Yadam daqlari aşdi

Yadam rehmeti dandi
Yadam derdimi andi
Yadam yaqını ezdi
Yadam nabatda geldi
Yadam aq atda geldi
Hey verdi huyuma yadam
Hay verdi huyuma yadam
Ada,ada,ada,ge l
Yada,yada,yada,gel
Yadam geldi baş oldi
Üst-başım yaş oldi
Ada,ada,ada hey
Yada,yada,yada,hey

گوروندگی کیمی آذربایجاندا یادا داشنین ایزی ایلین سون اینین ایلک چرشنه
سینده یعنی سو چرشنه سینده اوخونان سایادا آیدینجا گورنور.بو سایا تکجه
سو چرشنه سینده و گلن ایلین سو و یاغیش بول اولماسی اوچون اوخونار.
چومچه گلین دینده ده چومچه گلینی داشیانین یانینداکی اوشاقلاریندا اللرینده ایکی
قاشی بیر بیرینه ووروب سایا اوخوماقیدا بودیین گئنه یادینگارلاریندان سایلیر.
بیلینن گرچکلرین بیریسیده اسکی تورکلر آراسیندا داغین وداغلارین
قودسالیقلاریدی.اونا گوره کی داغ باشلاری تانریان یاخین یئر
سایلیردی.تورکلرین ایسلامی قبول ائتدیکلریندن سونرا ایسلامین اغیش یاغدیما
اوچون دعا بو تورک گلنگیله بیرلشیم مسلمان تورکلر یاغیش دعاسی اوچون داغ
باشلارینا اوز گتیرمیشلر و دعالارینی بو اوجا یئرلرده یئرینه گتیرلر بو اینانجیلان کی
یوکسک یئرلرده دعالار تتر قبول اولونلار.بو آرادا بیر اونملی ایش کی دعائیلن

زمان گورنر سو گویولارینا کیچیک داشلار سالماقدیر. گوروندوگی کیمی نجه اسکی تورکلر یادا داشلارین سویا سالارمیشلار ایندیده بیر چوخ تورک توپلومی یادا داشلارایزینی سو گویولارینا کیچیک داشلار سالماقلار سوردورولر.

تورکیه ده ایستسقاء یادا یاغموور دو عاسیندا بعضاً ۷۰۰۰۰۰مین نارین داش گوترولوب بیر دره یه یادا قوری جایین آخان سویونا توکرلر. بو آماجلا کی یاغیش یاغیب یو داشلاری یوغوب آپارسین کی گننه داشلاریاغیشین تورکلر آراسیندا اولان ایلگییی گورسدر. باشقا بیر تورنده ایستسقاء یه چیخیلان زمان بیر کیچیک داش گوتوروب اونون اوستونه ۲۵آیه قراندان اوخونوب بیر توربایا گویوب اخار سویا آتارلار.

بو آرادا یادا داشلارینین بیر چوخ اوزلیگیده آراشدریماقا دیرلی گورنور. یادا داشلارینین بیر چوخ اوزلیگی واریمیش بئله کی تورکلر یادا داشلارینی جانلی وارلیق، سسلی و اوزوندن بیر ایسدیلیقی و جانلیلیق و اولومه بئله صاحب اولدوقونی سانیرمیشلار. یادا داشلارنی یاغیش یاغدیرماسی، قار و دوندوروجی سویوقلار، یئل و اسینتیلر و بعضا فیرتینا یارادماقیدا چوخ ایلگینج گورنور. بوداشلارین بولوندوقی یئرلرده ماراقلاندیرجی بیر یون سایلیر؛ سوقوشلارنین قورساقلاریندا؛ ایلان لاردا؛ اوکوزلرین قارینلاریندا؛ و قرقیز تورکلرینین اینانجلارینا گوره قویونلارین قارینلاریندا ن تاپماق ولار! یادا داشی بیر یوموروق ال بویوکلوگونده و اوستونده دامار - دامار اولان جیزیقلارلا ومور (کول رنگی) رنگینده اولدوقونی داستانلاردا تعریفینی گورروک. اوچ ایل ایچینده اوز ائتگیسینی و قوجونی الدن وئریب ارادان گندرمیش. یادا داشلارنی یاغیش و یاغموور یاغدیردیکدان سونرا سو ایچینده ساخلارمیشلار. یادا داشلاریله تاریخ بویی بیر چوخ اوزلیک و نجور اولدوقونی جور به - جور گورمک اولار اورنک اوچون

حمدالله مستوفی نزهته القلوب کیتابیندا اردبیل شهرینده یاغیش یاغماقین تعریف
اندیب اونلارین بیر بویوک داشدان یاغیش یاغمدیر ماقلارینی ذکر اندمیش.
بیر چوخ تورک قومونون آرالاریندا بو داشلارلا فال توتماق دا گونمکده دیر کی
اسکی چاغتای ادبیاتیندا "علم یای" اوزی بیر فال توتماق و یاغیش یاغدیрмаق اوچون
یازیلیمیش کیتاب سایلیردی.

چوخ ماراقلی بیر سوزجوک بو آرادا بوداشلاردان تورک میلتریندن و یادا
داشلاریندان یادیکار قالمیش دیر اودا اوزوک قاشی و "قاش" سوزدور. یاداداشلارنین
بیر اوزلیگیده ایلدیریمدان اینسانلاری قوروماق و اونلاری ایلدیرما قارشی اوزاق
توتماسیدی. اسکی تورک دیلینده یادا داشلارینی بیر ایری آدی "کاش" و بوگونکی
دئیمله "قاش" سوزدور. بوسوزه قانیت بیر تورک آتاسوزدور کی بئله دئیلیر " Kimin
ile Kaş bolsa, yaşın yakmaz." یعنی کیمین قاش (یاداداشی) اولسا اونسی
ایلدیریم چارپماز. کاشقارلی ماحمودون بو سوزدیوان لغات التورک کیتابیندا داراست
گلمک اولار او دئیر کی: "کیمیم یانیندا قاش بولونورسا اونا ایلدیریم چارپماز، قاش
ایچینده هیچ بیر لکه اولماز، اوزکلره قویولوب بویله اوزوگی بو قاشلا بیر بئزه ساریب
اودا اتسالار نه قاش یانار نه بئز. بو قاشی سوسوز آدام اغیزینا قویموش اولسا
سوسوزلوگی کئچر"

یاداداشلاریله یاغیش یاغدیрма دینه "یادالاماق" یا تالاماق" دئیلر دی. یاغیش یاغدیрмаق
اوچون گورونن ایشه ده "یات" دئیلر میس .

چومچه گلین دبی

تور کلرین ان یاقین یاغیش ایستمه دبلریندن و دئمک ان اونملی دبی کی یاغیش
یاغدیماق آماجیله دوزلیب و یاپیلماقدا اولان دب "چمچه گلین" دبی دیر.

بوتون تورک اولکلرینده و تورکلرده نده باشقا اولوسلاردا یئر توتان بو دب بیر چوخ
آدلا گورنمکدیر: تورکیه ده "چمچه گلین" (çömçe gelin)؛ "بدی بدی" (bodi
bodi)؛ "دودو" (dodo)؛ "گودو گودو" (göde göde)؛ "سو گلین" (su
gelini)؛ "یاغمور گلین" (yağmurgelini) بودی بوستان (bodi bostan) دودی
(dodu) گوده (gode) گوده گوده (godegode) گوده گوده (göde göde) گلین
گوک (gelin gok) چومچا گلین (çömça gelin) کبچه گلین (kebçe
gelin) چوللو قادین (çullu gadın) کبچه قادین (kebçe gadın) چالی گزمه (çalı
gezme) چوللا کبچه جیک (çulla kebçecik) آدی لار ایله تانینیر، باتیه گئتدی کجه بو
دب تورکیه ده یاقینلاشماقدادیر. قونیه شهرینده بو دین آدی "کلیس" (Kelis) دیر.
بولغارستان اولکسینده، چومچه گلین دینی یاپان قیزا "دودول" و "پئر پئروگا" دئیلر.
(doodol, perperuga)

یوگوسلاوی و آلبانی صربیستان و آرنووتلوق دا چومچه گلین گولچاقینا "دودوله" یادا
"دودولیکه" دئیلر. (dodola, dodolica)

مجار اولکسینده ده قره چیلر و صربییلر آراسیندا اولان دبد "دودوله"
(düdüle) آدیله گورونمکده دیر.

رومانیادا چمچه گلین دبی گورنور و ایرانین بیر چوخ یئرینده اولدوقی کیمی
اونلاردا گولچاقلارین تابوت ایچینده دایشیلر.

عراقین کرکوک تورکلریده بو دبی "چمچه گلین" آدیله یاپماقدادیرلار.

اوزبکیستان اولکسینده ده بو دب "سوس گلین" آدیله گورنور. (sus gelin)

چومچه گلین دبی اوقدر یا یقین بیر شکلی تاپمیش کی اونی گوزئی آفریقادا بئله گورمک اولار. سوریه ده "أم القوس" آدلی دبدہ بو دبه چوخ بنزیر. آذربایجاندا "کپچه گلین" (kebçe gelin) "چومچه گلین" (çömçe gelin) اوی گلین (eyri+egri gelin) چبجه گلین (çebce gelin) گلین گوک (gelin) gök آدلارین گورمک اولار.

اویغور تور کلرینین آرسنادا "یاغمور گلینی" (yağmur gilin) آدیله بو دب آدلانیر.

چومچه گلین دینین کوکونه باخیلدی یقیندا بو سونوجا وارماق اولار کی بو تورن چوخ اسکی زمانلاردان قالمیش و تور کلرین یاغیش و یاغمور تانریچاسنین بیر سیمگی اولوب بویوک تانرین اینسانلار اوچون برکت قاینای سایلن یاغیشین نیتلیگینی بیر اوشاق و یادا قیز گلین داشماقدادیر.

تور کلرین اینانجلارینا گوره اوشاق و قیز اوشاقلاری برکت و خیر قاینای و بولی برکتلیق سیمگی سایلیر (عرب و فارس اینانجلارین ترسی کی قیزی خیر سیزلیق و برکت سیزلیق ایله بیلیر) بو دب بیر چوخ یئرده تورلی-تورلی و چئشیت-چئشیت شکیللرده گورنسه هامیسیندا اورتاق بیر یون گورنور اودا یاغیش ایستگینده بولونماقدیر. بو عنعنہ نین ساحسی اوقدر گئیش و یاغین دیر کی دئمک اولار، اونون ایزی بوتون دونیانین هر بیر یئرینده گورمک اولار اوزلیکله تور کلرین ایزینده بوبله جه سور دورمک مومکوندور اون آسیادان توتاموش هیندستان، ژاپن، حتی قیزیل دریلی اولکسینده آمریکا و لکریینده میصر و گوزی آفریقا مملکتلرینده بئله بو دین ایزی واردیر.

چومچه گلین تورنی اوشاقلار و گنجلرین یادیقلاری بیر سیرا اویونلار و اوخونان
سایالادان تشکیل تاپماقدادیر کی اونون بیر چوخ یئرده فرقلی شکیلرینی گورمک
اولار. بو دیین ان اونملی گوسترگی جانلی یادا جانسیز چومچه گلین دیر کی بیر
چوخ آدیله آدلانماقدادیر.

چومچه گلین دبینده ۴ آسامایی گورمک اولار:

(۱) حاضرلیق

(۲) ائوانو دولاشماق و ییجک توپلاماق

(۳) اوخونان سایالارو تکرلمه لر

(۴) توپلانان ییجکلری پیشیریب توپلی حالدا یئمک

چومچه گلین اوزلیکله آخشام باشلاری یاپیلار. اوشاقلار بیر آریا گلیب، اوشاقلار؛ بیر
بویوک تخته دن اولان چومچه نی گلین کیمی بزیب اونا آغاجدان قول
یاراشدیریب باشینا بیر اورتوک سالیب بیر دون گیئیدیر لر. بو گلین جانسیز چومچه
گلینه "دودو" (dudu) دئیئر.

اوشاقلارین بویوگی سایلان بو چومچه گلینی الینده ساخلایب یکی آیری اوشاقدان
کی بیرسی بیر توربا و دیگری بیر سوقابی الینده ساخلایر لارباشقا اوشاقلار کندین
وکویلرین ائولرینه ساری یولا دوشوب قاپی-قاپی دوشلاشیب قاپلاری دویوب ییجک
توپلایاراق بیر چوخ سایاسوزی اوخورلار. اورنک اولاراق آشاغیداکی سایالاری
گتیرمک اولار:

آذربایجاندا چومچه گلین دبی سایاچیلار طرفیندن اوخونماقدادیر، سایاچی قوراقلیق
چاغلاریندا ائولره گندیب قاپی قاپی دولاشاراق ییجک توپلار، سایاچنین یانینداکی
اوشاقلاردا الیرینده یکی داش اولوب داشلاری بیر-بیرینه چالاراق سایاچیلره ریتیم

تونارلار. آذربايجان دا چومچه گلين بير بويوك چومچه ني ياپراقلارلا اور تولموش و
بز نيميش اولاراق ياپيلماقدادير، بير چوخ سايا بو تورده اوخونار كي اونلارين توپلي بير

شكيلی گتيريلير:

Çömçe xatun ne ister?

Şır-ha-şır yaqış ister

Eli goli xemirde

Bir gaşiq su ister

Çax daşı çaxmag daşı

Yand üregim başı

Biçinlerin yoldaşı

Ekinlerin yoldaşı

Galax –galax xermenler

Hanı çayın nem daşı?

Çax daşı çaxmag daşı

Yandı almalar başı

Yandı heyvanlae başı

Düzleyir sapa garı

Ay bulutlar siz tarı

Gelin bu kende sarı

Bu kend beyler kendi dir

Yiyit xeyler kendi dir

Daqlar gurax gurax di

Tikan torax torax di

Tikan neye karımdi

Mene orax lazımdi

Çax daşı çaxmag daşı

Yandı üregim başı

Hani göyün yoldaşı

Yandı daqların başı
Allah bir yaqış gönder
Gövertsin daqi daşı
Ala daqın buludi
Ekinçinin umudi
Allah bir yqış gönder
Arpa buqda gurudi
Çaxdaşı çaxmag daşı
Sayaçıya pay daşı
Oldugundan pay veren
Eli olsun yoldaşı
Var olan elin gissa
Yasdıqi mismar daşı
Veren el allah eli
Ellere yardım eli
Çaxdaşı çaxmag daşı
Sayaçıya pay daşı
Emekci guru inek
Gelin sayanı deyek
Allah bir yaqış yetir
Bal geymagi biz yeyek
Bal geymag ta bendi
Ot-elef suya bendi
Çay-çemen göye bendi
Göyler uluda bendi
Bulutlar ay bulutlar
Ekinçiye umutlar
Darını sepdim depdim
Şoxumi lap yere ekdim

**Göy gözi guri baxır
Şene sineye çekdim
Emekçi guri inek
Gelin sayani deyek
Saya yaxşı sayadı
Onun işi payadı
Istedigi yaqışdı
Üzi sari çayadı
Çaylar axın şaga-şag
Nehre çalag laga-lag
Ker-geymag sizinki
Eyrana bizde gonag
Emekçi guri inek
Gelin sayani deyek
Saya elin yoldaşı
Yaman gunun gardaşı
Ay allah yaqış gönder
Gövertsin daqı daşı
Sayaçıya pay baqlı
Pay veren yaya baqlı
Yay hasılı su ister
Hasılar çaya baqlı
Su gelsin daşa-daşa
Çaylardan aş-aşa
Muştulugun men verim
Yangın yada yoldaşa
Gere bulut çagaşa
Yaqa yaqışın düza
Uşaglar ay oynaşa**

**Emekçi guri inek
Gel seni su yendirek
Yaqış yaqsın ot olsun
Onda seni dindirek
Saya saya ne ister?
Allahdan yaqış ister
Pay verenin elinden
Al gırmızı nariş ister
Pay vermeyenin gebrini
Çox yox bir qarış ister**

بو سايالار توپلی شکیلده بیر سايچی طرفیندن اوخونارمیش اما بیر چوخ یئرده سايچی اولمايان زمان کندين جوانلاريندان بیرسی چومچه گلین دوزلديب بو سايالاری اوخویارمیش:

**Dudi duduni gördünmi?
Dudiye selam verdinmi?
Guşum hardan gelirsən?
Ganli gaya dibibden!
Ganın harda gurudi?
Allah bele buyurdi
Allah bir yaqış gönder
Demlermiz gurudi**

اؤلردن پای الاندان سونرا بوسوزده پای وئرنه دئیلر:

**Allah bir yaqış eyle
Bendevi baxşış eyle**

بیر چوخ یئرده سايچیلار قاپلارا دوورک ده دئیلر:

**Çömçe gelin ne ister?
Allahdan yaqış ister**

**Her gapiya dayansa
Bir nelbeki pay ister**

یادا :

**Ĝomĝe gelin çen ister
Tarıdan yaqış ister
Eli-goli xemirde
Allahdan yaqış ister**

آذربایجانین بیر چوخ یئرینده چومچه گلینه "چومچه بالیق" (çömşe balıg) دا دئیلر
و اونلارین سایلاریدا بئله اولار:

**Çömçe balıg ne iste?
Xudadan yaqış ister
Balaların yaqliye
Xudaya şükür eyliye**

اونودا دئمک گر کیر کی آذربایجاندا اوشاقلار ایکی داش بیر بیرینه چالیب سایاچی
ایله بیر لیکده بو کیچیک سوزلری تکرار ائدرمیشلر، ائویلریده اوندان کی قاپلاری
چالینا بو ساینین نیتینی بیلدیکلریندن اوتوری اونلارا یئجک وئریب سونرا بو توپلان
یئجکلری بیر آرادا کندین میدانلارندا یادا بیر مسجیدهده بعضا بیر ائوده پیشربلیب
بوتون آداملار آراسیندا پای بولوش ائدیلمیش اوشاقلارین اوخودوقلاری سایا بئله
دی:

**Çax çaxı, çaxmag daşı
Yandi üreyim başı
Allah bir yaqış gönder
Demlerimiz gurudi
Çax çaxı, çaxmag daşı
Yandi üreyim başı**

Allah bir yaqış gönder
Islatsin daqı daşı

يادا بو سوزلری دئیلر:

Ay mestana mestana
Geçi düşdi bostana
Allah bir yaqış gonder
Zemilermiz islana

آدانادا اوخونان سايا:

Hot bodi bodi"
Anan baban neden öldü
Bir kaşıcık sudan öldü
Tarlalar yarık yarık
Çiftçilerin beli bükük
Yerden bereket
Gökten Yağmur
Ver Allah'ım ver
Sicim gibi, sulu sulu yağmur".

اٲو صاحیبی قاپیا چیخیب الینده چومچه گلین اولان اوشاق بوسایانی اوخور:

Çömçeli gelin çöm ister
Bir kaşıcık yağ ister
Yağ verenin oğlu olsun
Bulgur verenin kızı olsun
Ver Allah'ım ver
Sulu sulu yağmur
Başım yağmur ister
Ayağım çamur ister

اٲو ييسى ٲومٲه گلين باشينا سو تو كوب اوشاقلارين اوستونه ده سو سه ريب
اوشاقلاردا بير ليقددا "دودى دودى"(dudi dudi)دئيب باغير ماقا باشلارلار، سونرا
اٲودن اوشاقلارا بوغدا، ياغ، دوگى، دوزو ساير يئيجك وٲريلر. اوشاقلاردا سايلارى
تكرار - تكرار اوخويوب باشقا بير اٲوه سارى يولا دوشرلر.

موسيس بولگسينده ده (تور كيه) ٲومٲه گلسن ساياسى بئله اوخونار:

Çömçeli gelin çöm ister

Bir kaşıcık yağ ister

Yağ olmazsa bal olsun

Yağmurumuz bol olsun

Teknede hamur

Tarlada çamur

Ver Allah'ım ver

Sulu sulu yağmur

كندين بوتون اٲولرى دولانيب اوشاقلارين و ٲومٲه گلين اوستونه سوسه ريبلىن زمان
اوشاقلار بير ليقددا "بودى بودى"(budi budi)دئير ك باغير ماقا باشلارلار.

بير باشقا تور كيه ده اوخونان سايلاردان بير يسينده بئله اوخونور:

Bodi bodi neye

Bodi bir kaşıcık suya

Bodi yağmur kızı yağ ister

Balta, kürek, bel ister

Üç koyun kurban ister

Ver Allah'ım ver

Sulu sulu yağmur.

آیری بیر واریانت تورکیه ده اولان چومچه گلین دبی بئله دی کی، اوشاقلار بیر آریا
گلیب بیر اوشاقی تولکی کیمی گئیندیریب یونرا ائولره ساری یولادوشوب بو سایانی
اوخوماقا باشلارلار:

Bodi bodi...!

Neden oldu?

Bir kaşıcık sudan oldu

Tilki, tilki ne ister?

Bir avuccuk un ister

Verenin bir oğlu oldu،

Vermeyenin bir kızı oldu،

Onu da Allah elinden aldı

Gökte bereket

Yerde bereket

Ver Allah'ım ver

Sellice rahmet

ائو ییسی قاپیه چیخیب تولکونون اوستونه سو توکر، بو سو آز اولان زمان تولکی

حیرسلنوب سویی چوخ اولماسینی ایستر، بوندا بیئله اینانیرلار کی تولکی اوستونه نقدر

سوچوخ توکولسه یاغیش اوقدر چوخ یاغار.

باشقا بیر دبدده بیر اوشاقی سویوندوروب اوستونی یاپراقلارلا اورتترک ائولره ساری

یولادوشوب ائولردن یئیجک توپلارلار. بو سایانی دا اوخورلار:

Dodu dodu nirden oldu

Bir gaşşıcak sudan oldu

Verin dodunun hakkını

Gitsin bakını bakını

Yirden bereket, göğden ırhmet

Allah, Allah, Allah, Allah

Gök göğün gurban ister

Göbeklice harman ister

تورکيه ده چومچه گلین دینده اوشاقلار بیر اغاجی + باغلاب اوستونی پارچالارلا

بزدیکدن سونرا ائولردن یئمک توپلاب بیر آرایا کتیردیکدن سونرا کندین مسجدینی

اونونده پیشیریب یئییب بو یئمگین بیر قیسمیندا بالیق اولان گولره آپاریب بالیقلارا

توکرلر، بو یورلرده اوخونان سایا بئله دیر:

Çömçe gelin nar ister

Allah'tan rahmet ister

Koç koyun kurban ister

Balıklara yem ister

Ver Allah'ım ver

Bı yağmırdan bi sel

ایراندا قاشقایی طایفالاریندا اوخونان سایلار بئله دی:

Kosa gelin ne ister?

Tarıdan yaqış ister

Allah yaqış vereydi

Nezrim gebul olaydi

Yaq yaqışım sel gele

Yaq ki yetimler doya

Yaq faqrın arpasına

Yaq gocanın letesine

Tari işi hesabdır

Kosa xastı selabd

خوراسانین درگز بولگسینده ده بو سایی او خورلار؛ خاطر لاتماق گر کیر کی ایرانین

بیر چوخ یئرینده چومچه گلینه کوسا (kosa) یادا قودی (güdi) دا دئیلر:

Kosan kosa ne ister?

Tarıdan yaqış ister

Kosan işi gesabdır

Garda yaqsa hesabdır

Kosan yazıg kasıbdır

Çox borc oni basıbdır

Allah yaqış ver ginen

Yezrim gebul et ginen

Yaq yaqışım sel gine

Yaq yetimin belgine

Yaq seqirin baxçasına

Yaq gocanın dymesine

چومچه گلین دبی مراغا اطرافیندا جمعه آخسامی (پرشنبه) آخسامی اوشاقلارین و بویوکلرین توپلانمالایله یا پیلماقدادیر. مراغانین گولجان کندینده ده اوشاقلار بیر چومچه گلینی بز دیکدن سونرا بویوکلرده اونلارا قاتلیب پالتارلارین دستکلرینی و پاچالارین یوخاری سیریب هر بیر آغاج گوتوروب ائولره سایا اوخویا- اوخویا یولا دوشرلر، ائولردن یئجکلر توپلادیقدان سونرا اونلاری بیر آریا گتیریب مسجیدده بیر قازان باشینا یغشیب پیشیرمگ باشلارلار یئمک داغیدیلمادان اونجه کندین موللاسی دوعالار ائدیب یاغیش یاغماق دیلگینده بولوندوقدان سونر پیشیریلن آشی هامنین آراسیندا داغیدالار. مراغا اطرافیندا بیر چوخ یئرده ناماز گلیمی سویا باسیب ایسلادارلار یادا جانامازی سویا چکرلر.

اردیبل اطرافینداداکی "کولخران ویند" یئرینده چومچه گلین دبی ایستیسقا ایشیندن سونرا قیزلار طرفیندن گورولمکدیمیش بئله کی هامی مصلادان دونوب "پیر سولطان بیگیم" مزاریندان دونندن سونرا قیزلار چومچه گوتوروب ایکی داشی بیر بیرینه چالراق ائولردن شکر و اون و یاغ توپلاییب حالوا و ترک پیشیرلر. آغبیر چکلی لرده ساچلارین داغنیق بیر شکیلده اوزلرینه توکوب ایکی نفر بیر یوغ یویونلارینا سالیب قیزلارلا مسجد قارشینا گئدیب یاغیش طلبینده بولونارلار. اوشاقلاردا ال -اله وئریب هوزنیه دئیلر کی:

Allah bir yaqış eyle

Bendevi baxşış eyle

بو یئرده یاغیش بوایشلردن سونرا اگر یاغیش یاغماسا "قوجاپیر" مزارینین یانینداکی بیر بویوک داشی آپاریب "علی درویش" دره سینه سالارلار بو دره کندین تک چایدیر. اوندان سونرا گوزلر لر یاغیش یاغسین. یاغیش یاغاندان سونرا بو داشی سلام و صلواتلار یئرینه قایتاریب "قوجاپیر" تاپشیرالار.

بودی چوخ اسکی زمانلاردان بری اردیبلین بیر چوخ یئرینده حتی اردیبلین اوزونده ده گورمک وو یاد اولومناسی واردیر. "حمدالله مستوفی" "نزهة القلوب" کیتابیندادا بودی یاد ائتمیشدیر. او دئیر کی: "چون اردیبله یئتیشدیم بیر بویوک داشی گوردوم کی ۲۰۰ باتمان اغیر لیقی اولاردی!! سانکی دمیر دن دوزلتمیشلر. قاضی بهالدین اردیبللی دئدی کی: اردیبلده یاغیش یاغمایان زمان بو داشی شهره گتیریب یاغیش یاغاروانشیکه آپاران زمان یاغیش کسر...." "خواندمیر" ده "حبیب السیر" کیتابیندا بو داشدان بحث ائدیب.

"قزوین" ده سلطان آباد کندینده قیزلار بیر چومچه نی بزیب ائولرده دولاشیب
بلغور، چوغوندور، نوخود، لپه، مرجی، و آش اوچون لازیم اولام شی لری بیر توربا یا
یغیب بیر ائوده پیشیریب ایچرک یاغیش آرزیسيله قابلاری و قازانی دامدا یووارلار؛ بو
قابلارین یووولان سولاری بیر قبله ساری نوداندان اشاغی توکلن زمان چومچه گلینی
بو سویون آلتینا قویارلار. سونرا اوتوروب یاغیش گوزلر لر.

ایران تور کمترین آراسیندا "سوید قازان" ویا "قوتی" آدلی بیر تورن یاغیش یاغمایان
زمان یا ییلماقدادیر کی اوندان، ائیلین آغ ساققالی بیر نچه باشقا کیشیله بیر یکده ائولره
گئدیب ائو ییسینه بو سایانی اوخودوقدان سونرا ائو ییسی اوستلرینه سو سرپیپ اونلارا
قند یا پول وئر.

Suyd gazana, suyd gazan

Sud gazana, nagareak

Çıxım, çıxım biza gerk

Aş pışırdım, düşürdım

Yetim oğlan çağırdım

Doyurmani gaytarmam

Bir işacek getirdim

Angirdmani gedmarim

Bir balacak bulut getirdim

Yagdirmani getmaram

Birining oğlu bulsun

Bermayanin gızı bulsun

Gut gutuni gordunmingi

Gota salam birdinmingi

Şiy ay doğan badi

Yagan garsın gördünmi

توپلانان پولا ییجک آلیب ائیلین آراسندا دوغالار اوخوندوقدان سونرا پایلانار.
قاباجاداندا دئدگمیز کیمی چومچه گلین تورنی چوخ اسکی چاغلاردان بری بوتون
توپلوملار آراسیندا اوزلیکله تورکلرین اولو بابالاری سایلان و یادا تورکلرله باغلی
اولان میلتر آراسیندا یاقین بیر شکیلده گنچمیش دونملر ده راستلاماق اولار.
بیر چوخ دیلچینین گورشونه گوره چومچه گلین دبی قورباغا بالاسی ایله ایلگیلیدیر
چون بیر چوخ یئرده قورباغانین ایلکر یاشام دونمی چومچه گلین آدیله تانینار کی
بودا بو حیوانین سوايله باغلیلیقی اولدوقوندان یولا چیخیلمیش. چومچه نینی شکیلده
بو حیوانین شکیننه چوخ بنزری واردیر، سانکی چومچه قاشیقی بیر قورباغا بالاسینین
اویونجاق شکلیدیر!

حتی تورکیه نین بیر چوخ یئریده بیر نچه قورباغا بالاسینی کوزه ایچینه سالیب
چومچه گلین تورنینه ائولرده ساری آپاریب اولاریندا اوستونه سوتوکوب سایا
اوخورلار. ایرانین زنگان بولگسینده ده قورباغا بالاسینا چومچه گلین دئیلر. نیه کی بو
قورباغا بالاسی ایله یاغیش ایستمک چوخ اسکی دونملردن بودونینان ان اسکی
اولقارلیقلاریندا گورنمکده دیر.

اسکی چین یازیتلاریندا (۱۷۶-۱۲۲م-اون) تورکلرین اولوبابالاری سایلان یونه چی
لر() یاغیش طلب ائدن تورنلرینده بویوک طیللرین اوستونه قورباغا بالاسین رسیملرین
چکیب چالیب یاغیش طلبینده بولوندوقلاری یالیب. ایندیده اوتا اسیا اولکلرینده بیر
چوخ یئرینده ده طیللر اوستونه قورباغا بالاسی عکسی چکیب چالینار. (کتاب کوچه ب
اج- احمد شاملو)

آسیانین گونی اولکلرینده ده قورباغا بالاسی یاغیش سیمگسیدیر. هندوستاندا دا بیر چوخ
اینانچ قورباغا بالاسیله یاغیشین ایلگیسی واردیر. قیزیل دریلی آمریکادا پرو و بولیوی

اولكسيندهده قورباغابالاسى ياغيش گتيرن حيوان سايلماقدادير. كلمبيا اولكسينده
قورباغابالسين اولدورمكله ياغيش ياغديقينا اينانيرلار.

قايناقلار:

ديوان الغات تورك-ماحمود كاشقارلى

آذربايجان ائل ادبياتينا بير باخيش - زارعى

آذربايجان فولكلورى - م حصارى

Türk Folklor Ürünü Yağmur Duasıyla İlgili Yapı ve Fonksiyon

كتاب كوچه - احمد شاملو

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

گجیل

<http://Gajil.20m.com>